

TAVASZ A CSALÁN UTCÁBAN

Különben semmi más nem árnyékolta volna be az önfeledten gyalogló katona könnyed hangulatát, ha nincs az a túlméretezett bakancs. Hiába, kincstári holmi az, s a szolgálatvezető őrmester nem válogat, amikor a száraz bőrű lábbelit csak úgy a fűzőszíjánál fogva odahajítja az igénylőnek. Így aztán megesisik, hogy a pár egyik darabja jóval nagyobb a másikonál, s nem ritka az sem, hogy mindkét bakancs ugyanarra a lábra szolgál. De ki merne mukkanni? Egyéb se kéne, mint hogy belekottyantsanak az őrmester úr bölcsességébe! Ha ő azt mondja, hogy a bakancsnak találni kell, – az ellen nincs fellebbezés!

Valér végeredményében nem is panaszkodhatott. Az ő bakancsai egyformák voltak. Csak épp nagyobbak vagy két számmal, mint amekkorát a lába kívánt. Papírral tömte ki a kincstári holmi fölkonkorodó orrát, s minden lépésére vigyáznia kellett, nehogy megbotolják. S ráadásul úgy érezte, hogy amerre elhalad, minden tekintet utánafordul és a lábára szegződik.

De hát ez se tart, míg a világ; vége szakad egyszer, s ő megérkezik a Csalán utcába. Már a múltkor föl-tette magában, hogy nappal nem hagyja el a kaszárnya udvarát: megvárja, míg beburkolja a házakat a sötét. Akkor majd senki se figyelhet a bakancsára.

Aztán még az se volt könnyű pillanat, amikor át kellett lépnie a ház küszöbét. Alig bírta fölemelni izzadságtól nedves kezét, hogy kopogtasson. Egyszerre alázatossá, meghunyászkodóvá görnyedt, s mintha testéből elszállt volna a levegő, üres tömlő-

ként összehuttyant. Zavartan, félszegen mosolygott, köhécselt, s erősen földre sütötte a tekintetét, amint a szoba közepén az asztal irányába lépett.

Az ágyat mára a kitárt ablaktól jobbra költöztették. Mindennap más helyet kerestek neki; tegnap még a másik oldalon volt. A beteg folyton hurcolkodott, levegőt keresett, sehol sem volt elég számára az, ami beömlött a kitárt ablakon.

Lágy, ringató tavaszi hullámok hintáztatták az ágyat, mint valami óriási bölcsőt. Így érezte a beteg, ha behunyta örökösen láztól égő szemét. Ezért szeretett csukott pillákkal feküdni, míg teleszívta csontos, horpasz mellét a tavaszi levegőben kavargó ezerféle illattal, a föld távolról idesodródó buja szagával.

– Tu ești, Valer? – rezzent föl a katona lépteire.

Látja, s mégis kérdezi. Valér tudta, hogy a barátja látja őt. De azért ráfelelt:

– Eu.

– Korán szabadultál.

– A hadnagy úr egyszer csak gondolt egyet, s oszoljt vezényelt.

– Igen. A hadnagy akkor vezényel oszoljt, amikor akar.

– Van úgy, hogy neki is sietős...

Vasu, a beteg nem válaszolt. Ugyan, érdeklik is őt a hadnagy dolgai.

Tavaszi van. Ilyenkor neki is nehéz – mondta Valér.

– A tisztnek sohasem nehéz – jegyezte meg Vasu Ioan keserűen.

– Nem. Az igaz. Csak annyira, mint a légynek, ha lépre ragad.

– Tán biza lépre ragadt a hadnagyotok?

– Na hallod! Tavasz van. S ilyenkor sok szőke fehérszínű özönlik ki a korzóra. Tudhatod.

Ioan hallgatott, de Valérnak úgy tűnt, mintha azt mondta volna: „Tudom.”

A katona csupa ilyen dologról beszélt: tavaszról meg asszonyokról, korzóról meg szerelemről. Mint a forró kását, úgy kerülgette szavaival azt, ami egész bensőjét kitöltötte. Enyhe izgalmak sísteregtek a vé-

rében; arcán gyámoltalanság és ravaszság tükröződött, röhintett néha-néha, s közben mutogatta sárgás lapátfogait.

– Mert kinek van kedve instrukciózni ebben a hőségben?!

– Látod, én pedig fázom. Mindegyre borzongok – sóhajtotta Vasu.

A katonát nem érintette tragikusan a panaszkodás:

– Te fázol. De azért meleg van.

– Itt bent nincs.

– Itt is meleg van. – S Valérnak kedve lett volna kigombolni zöldesszürke katonazubbonyát. Már mozdult is a keze, de aztán eszébe jutott, hogy az ingéről két gomb hiányzik.

Abbahagyta, majd vizslatva, lopva tekingetett szét a szobában, mintha keresett volna valakit. Üresnek, elhagyatottnak tűnt az egész lakás. Nyugtalanul fészkelődött, szeretett volna átlépni a szomszédos konyhába: vajon Ágnes hol lehet?

A következő pillanatban aztán megörvendett a kanapé sarkában fölfedezett függönynek. Már napok óta azt javítgatja Ágnes...

– Azt mondom neked – s egyszeribe ismét áradni kezdett szájáról a szó –, a hadnagynak igaza van.

Ő is tudja, hogy ilyenkor sokkal kellemesebb szoknyákra vadászgatni, mint feküdj meg hátraarcot vezényelni.

De mi a fenének beszél ez állandóan a hadnagról? Meg szerelemről, asszonyokról, szoknyákról, amelyek meg-meglibbennek a térdek hajlásában a tavaszi napfényben fürdő korzón?

A betegnek mindez olyan távolinak tűnt, mintha a katona egy másik világból hozott volna számára már egyáltalán nem érdekes híreket. Mit feleljen? De azért kényszeredetten, mint akinek másfelé jár a gondolata, ráhagyta:

– Lehet, hogy igazad van...

– Persze hogy igazam van! – lelkesedett a barátja.

Ekkor megnyílt a konyha ajtaja, és megjelent az asszony. Nyilván a konyhába átszűrődő férfibeszéd

csalta be a szobába: nem tudta elképzelni, kivel társalog olyan folyamatosan az ura, Valérra nem számított, a laktanyai menetrend szerint a fiúnak csak szürkületben kellett volna betoppannia.

Az asszony megjelenése, bár számított rá, mégis meglepte a katonát, s első pillanatban köszönni is elfelejtett. Csupán a szeme sarkából szúrt rá, valamiféle sanda, ragadozó nézéssel, majd rándított egyet a zubbonya szélén s megigazította a derékszíját...

Lám, napvilágnál tisztán megvillantak Ágnes orrán a sűrű, apró szeplők, amelyeket a tavaszi napfény csalt elő. De ezek a jelentéktelen pontocskák, amilyen aprók, épp olyan erősen meg tudták vadítani a katonát. Tüzet raktak a vére alá, s egyszerre forni kezdett, ha az Ágnes szeplőire pillantott.

Az asszony szürke szeme a hosszú pillák miatt nagynak és kereknek látszott. Haja rendezetlenül lógott, mintha szándékosan hagyta volna, hogy néhány kósza fürt a homlokába tévedjen, s szőke keretbe foglalja az arcát.

Ágnes és a katona ügyetlenül, vonakodva fogtak kezét.

Vasu sóvár pillantásokkal kísérte az ágyból mozdulataikat, s Ágnes megérezte, hogy a férje milyen kintartóan figyel. Szerette volna kitépni kezét a katona ujjainak szorításából, de a karja valósággal megbénult, nem engedelmeskedett az akaratának. Így a szokottnál hosszabbra sikerült a kézfogás.

Ágnes elpirult, s szeplőit egyik pillanatról a másikra szinte fölemésztette a tűz. Fél szemmel az ágy felé sandított, de aztán gyorsan elkapta a tekintetét. Restelkedett, mint akit tetten értek...

Vasu Ioan már hetek óta nyomta az ágyat és köhögött rendületlenül. A halál kutyái csaholtak a melléből. Eleinte, amikor kiesett a munkából és ágyának dőlt, sokan jöttek meglátogatni őt a vasúti cimborák közül. Délutánról délutánra teli volt emberekkel az alacsony mennyezetű szoba, vastag cigarettafüst úszott a levegőben. Ágnes haragudott, de a férfiakat nem merte figyelmeztetni.

Az orvos tiszta levegőt rendelt, gyakori szellőztetést. Bár Ágnes úgy magában, titokban, nem vette komolyan az orvos aggályoskodását. Akkor még vastag hó alatt roskadoztak a háztetők, s a nyitott ablakon át sokszor befütyült a téli szél. Nem értette, mit árthat az urának a cigarettafüst. Hiszen Ioan tulajdonképpen nem is beteg. Igaz, hogy az ereje napról napra fogy, és orcáján kivirultak a lázrózsák, de hát, istenem, nem kell mindjárt a legrosszabbra gondolni!... Csak ne köhögne annyit, és ne volna olyan forró a homloka! Éjszakánként csupa verejtékben ázik a teste...

Aztán, amint takarodott a hó, gyérülni kezdtek a beteglátogatók. Lassanként elmaradoztak. Most már csak Valér toppant be hozzájuk minden áldott este szinte menetrendszerűen. Persze nagy baj, hogy Valér nem tudott mesélni a vasút életéről, de azért Vasu mégis őszintén örvendett barátja mindennapos látogatásainak.

A katona gyermekkori játszótársa volt, együtt nőttek föl egy közeli faluban. Vasu fakó unalmában, egyre gyakrabban idézgette a régi gyermekkori emlékeket. Akkoriban ő még keménykötésű legényecske volt, aki a vézna Valért bizony gyakran eltángálta, megrugdosta. Akkorákat rúgott rajta, hogy csak úgy suppan.

Valér otthon maradt a faluban, a gazdák földjén tengette életét, míg eljött az idő, s bevonult katonának. Így aztán ismét összehozta őket a sors. Mert Vasu még kamaszkorában városra került, volt kifutófiú és pékinas, míg végre sikerült bejutnia a vasúthoz. Most ő is a király mundérját koptatná, ha le nem dönti lábáról a betegség. De már a sorozáson főnnakadt, még a tél elején. Az orvos latin szavakat diktált a jegyzőkönyvbe, ő pedig megkapta a végleges kiselejtezésről szóló fehér cédulát. Milyen ostoba volt, hogy akkor, pillanatnyilag, még örvendett is neki. Csak mostanában kezdett gyökeret eresztetni tudatában a való helyzet, hogy ő tulajdonképpen kincstári selejt. A társadalom selejtje. Kihullt a rostán...

Akit szemétdombra lehet már vetni. Vagy a temetőbe...

Lám csak, hogy megcseréli néha az élet a szerepeket. Valér szilivány gyermek volt, vékonydongájú; azzal bosszantották, hogy elküldheti a lábait fogpiszkálónak a körorvos baráti lakomáira. Most pedig – a kincstári koszt ellenére is – kerek, telt az arca, s ragyog a szeme. Ezzel szemben az ő hajdan pirosan kicsattanó orcáján élesen kidöfnek a pofacsontok, s egész testére rászáradt a bőr...

Az asszony lesütötte sötét pillákkal ernyőzött szemét, pirult, míg végre sikerült kihúznia kezét a katonáé csontos tenyeréből. De magával húzta a fiú kezének melegét is. S a férfi melege szétterjedt a testében, áramlott, szédítette. Vajon mit gondolhat az ura? Hiszen olyan sasszemekkel figyeli őt az ágyból, mintha tüvel szurkálná a bőrét...

Egy mozdony füttyült a közelben, s a hangra Vasu összerázkódott, felriadt. A sistergő prüszkölés bántotta a fülét. Aztán tolató szerelvény sorozatos csattanásai hallszottak, vascsengés, csörömpölés.

– S te hogy vagy? – fordult a beteghez a katona, mintha a feszültséget akarná szétoszlatni a banális kérdéssel.

Még jó, hogy eszébe jutott. Percek óta állt ott a szoba közepén, s mind csak a hadnagyról, a nőkről, a tavaszi korzóról fecsegett, majd meg teljesen a fiatalasszony felé fordult a figyelme. Semmibe vette a beteg embert, átnézett rajta, akár a levegőn.

Vasu a kérdésre megmozdította hegyes csontú vállát. A félszeg mozdulatra nyilallás hasított sovány hátába, s testét bágyadt fáradtság lepte el.

- Javulgatsz, testvér?
- Fene tudja...
- Most jó idő van. Ez használ.

A beteg arra gondolt, hogy egy szép tavaszi napon talán mégiscsak kikelhet az ágyából. Akkor majd felöltözik, és megjárja magát a ház előtt, az utcán... Pár napig lábadozik, aztán egyik reggelre fölhúzza az ébresztőórát, beállít a forgalmi irodába, s szolgálatételre jelentkezik. Mikor erre gondolt, mindig meg-

pezsdült benne az öröm, és felpillant szívében az életkedv.

– Fáj valahol? – tudakolta Valér, de csak a szája járt, hogy valamivel elhessegesse a nyomasztó csöndet.

– Nem mondhatom. Nemigen fáj. Legfennebb a lapockám körül nyilallik, ha mozdulok. De az semmi.

A katona fölényesen legyintett, az egészséges ember könnyedségével:

– Az semmi – visszhangozta. – Ha úgy vesszük, nem is vagy beteg. Én mondom neked. Csak egy kis erőt kell gyűjtsél, s máris feltápáskodsz. Én mondom. Eleresztetted magad, az a baj.

Vasu bizonytalan mozdulatot tett a kezével: talán a lapockáját akarta megérinteni. Vértelen, sárga kézfején kötelekként dudorodtak ki az erek. Ujjai bogosak lettek, szárazak. Mozdulata elakadt, keze nem jutott el a lapockáig, lehanyatlott, vissza az ágyra. Olyan erőtlen volt, ez a gyöngé mozgás is annyira igénybe vette, hogy nyomban bukdácsolni kezdett belőle a köhögés. Szemét lecsukta, és nehezen, kapkodva szívta a levegőt. Köhögése úgy hangzott, mintha valaki fürge léptekkel ugrándozna a közelében, s a padlón keményen kopognának a cipősarkai. A halál tisztára tánclépésben közelített feléje...

„Ennek bizony kámpec. Nem húzza már sokáig”- vélte magában a katona. És őszintén sajnálta, hogy felborul az élet megszokott rendje. Nem lesz már Ioan, akihez naponta eljőhet látogatóba. Hiányozni fog. S ki tudja, hogy lesz azután? Ágnes...

A halál torkában vergődő szerencsétlen embernek egyetlen szórakozása maradt: napestig elnézte a házakon túl kitárulkozó mezőt, a zöld pázsitot, amelyet nem messze innen aranyfürdőbe mártott a tavaszi nap. Ragyogott minden: fényesre vikszolták a világot. Dús sugárkévék omlottak szét és elborították a mindenséget. Néhány szál kiszakadt sugár bizonytalan remegéssel hullott be az ablakon, s egyikük éppen a beteg arcára esett, mintha csak legyezgetni akarná vigasztalóul. Az éles fényben hidegen csillogtak a verejték-cseppek.

Percekig feküdt szinte teljes mozdulatlanságban. Jó volna, ha Ágnes benyúlna a paplan alá és megdörzsölgetné kihűlt lábait. De most nem lehet, idegen van a házban. Ámbár nem érti, hogy a felesége miért ne dörzsölhetné meg az ő jéghideg lábát, ha idegen van is a házban. De nem szólt.

Ágnes máris leült a javításra váró függöny mellé. Kezében gyorsan villant a tű. Szorgalmas asszony, mindig dolgozik, nincs egy pillanatja, hogy ne foglalná el magát valamivel. Lábához odateszi a kicsi széket, s behúzódik az asztalon túlra, a félhomályba, ahová nem süt be a nap, s úgy kötöget. Közel hozzá a kanapé, oda el se hatol a pillantás, mert az asztal egészen eltakarja. Aztán meg a félhomály is fátyolt von eléje.

A kanapén Valér foglalt helyet: távol a betegtől, s közel az asszonyhoz. A függöny beborította a térdüket...

Csend volt. Vasu egészen belezsibbadt, álmoságot érzett. Önfeledten kissé megnyílt a szája, s talán pillanatra el is szundított. De csak igen rövid időre. Aztán magához eszmélt, s teste alatt megreccsent az ágy. Mire zavart, ideges mozgás támadt az asztalon túl, s fészkelődés, sóhajtozás neszei éledeztek. Valér erőltetve köhintett. Ágnes a szoknyáját igazgatta. A beteg nem látott oda, talán nem is akart. De a katonára szorgalmasan köhögött, majd föl is emelkedett ültéből, s nyakát nyújtogatva igyekezett kitekinteni a nyitott ablakon.

Vasu is, mintha a katona kíváncsisága ösztönözné, az ablaknyílás felé fordította a fejét. Szeme jó darabot ölelhetett magához az utcából, a szemben kuksoló házakból s azokon túl a tavaszi illatokkal párolgó kertekből.

A házuktól nem messze, mindössze húsz-harminc lépésnyire meggörbült az utca. Ott szelte át a vasút, amelynek sínpárján most vidáman táncolt a nap tündöklő fénye. A Csalán utca poros testén gyermekek játszadoztak. Kiabálás, lárma verte föl a máskor életelen utcát, ám ez mit sem jelentett Vasunak, mert a

szobában csend volt, mintha valami bűvös kéz sikasztotta volna el a beszűrődő hangok erejét.

Az utcának ezen a szakaszán csupa földhöz lapuló, kiugró ereszeik alól sunyin és gyanakodva pislogó házacsák álltak sorfalat. Lakóik közül egyesek földműveléssel foglalkoztak, duzzadt tőgyű kecskét vagy bambán bámézkodó tehenet tartottak. De az utca népének nagy része a gyárak és üzemek munkásai-ból rekrutálódott, akik reggel korán kelnek, és csapatokba verődve vonulnak a rekedten dudáló börgyár és a vasöntöde felé. No meg aztán vasutasok laktak errefelé, tempósan járó, hallgató emberek, akik a délutáni napsütésben olyan rendületlenül lóbálták kis szolgálati lámpásukat, mintha nélküle nem is élhetnének. Akárcsak ő annak idején, amíg föntjárhatott... Furcsa szokások szivárogtak be a külvárosnak ebbe a részébe az évtizedek során. A falvakról besodródó parasztivadékok magukkal hozták a régi hagyományt, hogy – miként jobbágyöseik – a házak falát kékre meszelik. Ilyenkor tavasz tájt mindig nagy sürgés-forgás támadt a meszeléssel. A háziasszonyok kiürítették a meszet és festéket árusító közeli boltokat, a házak sorfala pedig úgy feszített a friss mázolóssal, akár vadonatúj ruhába öltöztetett újoncok serege parancshirdetéskor.

Akadtt olyan ház is, ahonnan nemcsak a férfi járt dolgozni, de az asszony is pénzt keresett a varrodában vagy a dobozgyárban. Az ilyenek háza mindig az utolsók közt került a meszelőecset simítása alá...

Vasuékkal szemben a kalauzné csak nemrég fogott hozzá a festéshez. Hatalmas meszelőt nyomott alig tizenhét éves leánya kezébe, az meg kelletlenül rángatta a szerszámot fel-le. Pirosra gyúlt arcán látszott, hogy nem telik kedve a munkában, szívesebben menne moziba. Gyakran lábujjhegyre ágaskodott, hogy a meszelő fölérjen egész az ereszig, s ilyenkor megfeszült lábikráján az izom, kemény, hegyes melle csakhogy ki nem dőfte a régóta használaton kívül helyezett piros ruhácskát, amelyet most a meszelésre kotorászott elő valamelyik szekrény dohos mélyéből az anyja.

Vasu hosszasan elnézte a kinti sürgölődést, a megszokott képeket, amelyekben mégis órákig el tudott gyönyörködni.

Ágnes, ahogy a katona abbahagyta a köhögést, maga is fölemelkedett ültéből. A függönyt az asztalra tette, az ablak közelébe lépett, s ravaszkodva azt próbálta kipuhatolni, hogy vajon észrevett-e valamit az ura a katona merészségéből.

– Nekem is meszelnem kellene már – mondta gépiesen. – De nekem nincs rá időm. – Szavaiba, akarata ellenére, szemrehányás is vegyült: „Mert a te ápolásod rabol el tőlem minden percet.”

Hangja elfulladt a visszhangtalan csendben.

Látszólag unottan, szórakozottan figyelték az utca életét, a zsvajogva játszadozó gyermekeket és a séreánykedő kalauznét. De Vasunak úgy rémlett, mintha a barátja keze titokban, alig észrevehetően, az Ágnes dereka körül settenkedne. Könyökére támaszkodott, és szúrósan, mintegy megigézve figyelte a gyanús, rejtett mozdulatokat. Tévedett? Valér a zsebében kotorászott, a gyufát kereste, hogy rágyújtson. A csalódás megnyugtatta, örvendett, hogy nem kell gyanakodnia, s elpilledve roskadt vissza az ecetszagú párnák közé. De a következő pillanatban ismét gyanús nesz ért a füléhez, s ő hirtelen mozdulattal fordult újra feléjük.

Mozdulatlanul álltak.

Az utcakanyarban, a leeresztett sorompót megkerülve, az állomásfőnök mellé beosztott fiatal gyakornok tűnt fel. A kalauzné abban a pillanatban fölfedezte. Hirtelen támadt ijedelemmel szólt rá a lányára:

– Hagyjad a meszelést! Szaladj gyorsan!

A leány nem értette, s elcsodálkozott:

– De hát miért, mama?

– Tűnj el gyorsan! Be a házba!

A hajadon lábait hanyagul szétterpesztve nézte az anyját:

– Mi történt?

Nem volt ideje magyarázgatásra, az asszony erőszakkal tuszkolta befelé megrökönyödött leányát a kapun.

A jelenet mosolyt csalt az Ágnes arcára.

A kalauzné serényen tovább dolgozott, úgy tett, mintha nem is vette volna észre a gyakornokot. S alig biccentett a fejével, amikor a fiú, nagy hajlongások és „kezit csókolom”-ok közepette, a köszönés visszonzását lesve, elhaladt mellette. Nagy igyekezetében valahogy megbotlott egy kimeredő kőben. Megállt, és olyan szemmel meredt a kalauznéra, mintha a követ az lopta volna a lába elé. Lehajolt, és cipője orrát tapogatta, hogy nem pattant-e le róla a bőr. Egyre csak a kalauznéra sandított. Az persze nem figyelt oda, mint aki se hall, se lát a munkától. A gyakornok félszegen folytatta útját, s még ötven méterről is vissza-visszaesett.

Ágnes föl kacagott. A csengő nevetés valósággal megcsiklandozta a szoba komor, baljós nyugalmát. A beteg összerázkódott, rosszállólag megcsóválta a fejét, és szemrehányóan nézett a feleségére:

– Ágnes... Ej, ej, te Ágnes...

Ágnes szájához kapta a kezét, megijedt. Hiszen neki nem volna szabad nevetgélnie, az ő ura súlyos, nehéz beteg. Erősen bánta, hogy egy pillanatra, amikor elnézte a gyakornok kínoskodását, megfélemedezett magáról. Szegény ember! Szegény Ioan! Jaj, dehogyis akar fájdalmat okozni neki! Bűnbánóan hajolt le hozzá, s lehelete a beteg arcába csapott:

– Mit akarsz, kedves?

– Egy kis... Egy kis vizet...

Friss vizet hozott a csapból. A víz gyöngyözött a pohárban, ő meg átnyújtotta, és elnézte, hogy miként mozog az ura inas, sovány nyakán a kiálló ádámcsutka. Olyan lett a Ioan nyaka, mint a száraz szőlőinda. Mikor a beteg visszaadta az üres poharat, a kezük összeért. Vasu tenyerébe fogta a felesége ujjait, – hideg, borzongató, nedves tenyerébe. Mint a kígyó... Ágnes lúdbőrözött.

– Szép tavaszi idő van – sóhajtott mellettük a katona.

Aztán nem beszélt senki. A nap mind lejjebb csúszott, csaknem eltakarták a horizont szélén szelíd

vonalakban kirajzolódó dombok. Néhány pillanat, és elsüllyed...

Vasu fejében zavarosan forogtak, kavarogtak a gondok.

A halál nem magától jön – gondolta. – Annak is meg kell születnie, majd lassanként növekszik és hízik meg a húson. Vagy már meg is született? S elábrándozott azon, hogy az ő halála ősszel született. Nappal, ha egy-egy állomáson vesztegelt a teher-szerelvény, sokáig elhallgatta a sárgult kukoricatáblák zizegését. Éjszaka pedig – ó, azok a ködös, süket és vak őszi éjszakák! – átsüvöltött a szél a fékezőfülkén. Reggelenként hóharmat csillogott ezüstös szürkén a mezők felett, s hiába húzta be a fejét a szolgálati köpenyébe: vacogott, reszketett; átfáztak még a csontjai is. Pihenőnapjainak reggelén, amikor fölébredt az asszony melegen párolgó teste mellett, didergett, és forrónak érezte a homlokát. Alig volt annyi erő a lábaiban, hogy talpra álljon. Minden reggel újrakezdte a birkózást az ernyesztő gyöngeséggel, makacskodott, nem hagyta magát. S ilyen esesett, gyalázatosan szédülékeny állapotban még hetekig bejárt a munkahelyére, száguldozott a vonatokkal keresztül-kasul az országban, gunnyasztott a fékezőfülkében.

Aztán elmúlt öt hónapja már – egyik napon kénytelen volt kimaradni...

Hamarosan a fizetését is beszüntették, – fölmondtak.

Hogy azóta miből élnek? Meg sem meri kérdezni a feleségét. Csak azt látja, hogy az asszony hol szvettert köt, hol perzsaszőnyeget nyir, hol egy ócska függőnyt tataroz, akár a halászok a szakadozott hálót, mint most is. Olykor egy orvos látogat el hozzá.

Persze az is csak amolyan szüksézáví, mogorva, hivatalos ember. Hiába nézi az arcát, nem tudja leolvasni róla, hogy hány napot, esetleg hány hetet szánt még neki. Talán annyit se?...

De nem hasít már a szívébe olyan élesen, ha Valér olykor a szokottnál hosszabban szorítja meg az Ágnes

kezét. Azért még mindig rajtafeledkezve elnézi minden mozdulatukat. Figyeli őket. Azt is, amikor Valér az asszony fölé hajlik, mintha csak azért tenné, hogy a nyakszirtjére leheljen. Közben szakadatlan magán érzi a felesége szájalommal tele tekintetét, ahogy megáll betegágya mellett, és tehetetlenül szemléli őt.

Szegény asszony! Nem könnyű a keresztje...

Furcsa, következetlen érzések váltogatták egymást a szívében. Egyik percben a felesége keresztjére és kitartó hősiességére gondolt, meghatódott, s akkora gyöngédség igázta le, hogy már-már a könnye is kicsordult. Hogy utána nyomban föllángoljon a gyűlölete Ágnes és Valér iránt: olyan pusztító gyűlölet, hogy meg tudta volna fojtani őket. Vagy talán csak a katona egészséges, pirospozsgás arca lobbantotta föl a dühét?...

A szobába sűrű félhomály lopakodott. Későre járt, amikor az asszony végre letette a tűt a kezéből, a függőnyt elengedte, az meg leomlott öléből a földre. Megdörzsölte a szemét, s azt mondta:

– Na, ez is kész van, hál'istennek. Ideje is, mert sötétedik. Ha nem végeztem volna vele, holnapra kenyér se lenne a háznál. Hogy a mindenható pusztítaná el már a nyomorúságát! – lázadozott.

Kisvártatva hozzátette:

– Haza is kell vinnem még ma este. – S azzal rátaposott a függöny csipkeszélére, mintha csak bele-törülgetné a cipőjét.

A szavak fölriasztották Valért. Neki is eszébe ötölt nagy hirtelen, hogy hamarosan elfűjják a takarodót. Föllállt, kezébe vette a kétágú katonasapkát, forgatta, és nézte rajta a fényes gombokat.

– Nekem is mennem kell. Ha kések, többet nem enged ki az őrmester – mondta, de azért nem akaródzott elköszönni, csak állt egy helyben, s várakozott.

Az asszony fölnézett:

– Nem vár meg?

– Hát... – Valér zavarban volt. Az ágy felé sandított.

– Arrafelé visz az én utam is... – biztatta meg az asszony.

– Ami azt illeti. Khm-khm... – köhécselt Valér, és nem tudta, mit is mondjon.

A beteg megmozdult. A leereszkedő súlyos sötétben élesen hallszott az ágy reccsenése. Aztán megszólalt, és olyan könyörgő volt a hangja, hogy fájt.

– Ágnes...

– Tessék?

– El akarsz menni?

– Muszáj.

– S éppen most?

– Mielőtt bezárnák a boltokat. – Előbb még megcsuklott, megütötte a férfi hangjából kisiklótó fájdalom, aztán egyre határozottabbak lettek a válaszai: kemények, kegyetlenek.

A szavak árnyalata elárulta, hogy döntött. Nem lehetett visszatartani!

De későn van már – próbálkozott az ura, bár érezte, hogy hiába: a játszmát elvesztette.

– Éppen azért! Mielőtt bezár a pék!

– De... a kutyák... Tudod, hogy mennyi kutya van a környéken. Engem is mindig megtámadtak, amikor szolgálatba mentem vagy jöttem... Már elengedték a kutyákat... Meg a csiszlikek... Sok csiszlik lapul az utca sötétjében. Védtelen asszonyokra lesnek, tudhatod... – Lihegett, vergődött, reménytelenül reménykedett: már nem is az asszonyért. hanem az életéért. S ezt gondolta: ha elmegy, meghalok...

Szavai leperegtek a sötétség falán, s válasz nélkül foszlottak szét a csöndben. Az asszony hallgatott. Ő már döntött. Minek beszélni? És mit?

A beteg zihálva feltámaszkodott, szeme vészjóslóan kerekre tágult, s dermedten meredt a sűrű félhomályba. Még mindig szavak után kapkodott, most már megalázkodva, rimánkodva:

– Elmész majd reggel... Azt a függönyt úgysem teszik föl ma este... S reggel korán a kenyér is friss lesz a péknél...

– Könnyen beszélsz.

A férfi hangja könyörgött:

– Reggelig várhatsz... S én is, nézd, milyen gyöngén vagyok... Nézd... én is...

Ágnest a könyörgés megrémítette. Csak ne kezdjen sírni! Istenem, jaj, csak ne sírjon! Ideges lett és elszánt. Ezt be kell fejezni... Egyszer csak be kell fejezni!...

– Majd csak megleszel egy órácskára nélkülem. A függönyt ma estére ígértem. Ha nem vagyok pontos, nem kapok munkát. S akkor a te állad is felkopik!

A katona még mindig a sapkáját forgatta a kezében. Kicsit állt tétovázva, nem avatkozott bele a vitába, de érezte, minden ízében érzekelte a dráma feszültségét. Egy lépést tett az ajtó felé, bizonytalanul:

– Akkor hát én megyek – mondta.

De az asszony rászólt:

– Együtt megyünk! Egy pillanat, s már indulok is! Nem félek én a kutyáktól, sem a rossz emberektől! Az csak olyan képzelődés. – És az ovális tükör előtt a gazdagon fejére halmozódó szőke hajkazlat igazgatta. A tükör alig-alig verte vissza arcának körvonalait.

Odakünn, magasra emelt hosszú rúddal, a szomszéd ház elé érkezett a lámpagyújtogató. A Csalán utca is a város peremének ahhoz a részéhez tartozott, ahol még nem szerelték át villanyra az utcai világítást. A sárga fény sávokban lopózott be a Vasuék ablakán, és rőt színbe öltöztette a szoba belsejét. A falon árnyékok osontak, s groteszk figurák táncoltak a bútorokon...

A következő percben az asszony elszántan lépett ki az ajtón, s derekához szorította a régi újságpapírba burkolt csomagot; a katona pedig nehézkes léptekkel, kunkorodott orrú bakancsával durván fölriasztva a csöndet, kullogott utána.

A kilincs nem csukott jól, Valér se volt eléggé figyelmes, s az ajtó nyikorogva kitárult mögöttük. Imbolyogva táncoló gyöngye fény vetült a szobába, s kissé távolabbról, az utca túlsó oldaláról idelátszott az egyik ház szennyesen szétmosódó szürkés fala.

Valér az utcáról még egyszer hátralesett. Azt figyelte, vajon az ablakból ki lehet-e látni oda, ahol ők haladnak ketten, a lány tavaszi este egymáshoz sodró ölelésében. Elfelejtkezett bakancsa idétlen orráról, s olyan könnyűnek érezte a lépteit, mintha szállna. Karon akarta fogni az asszonyt, de aztán óvatosan visszatartotta magát: nem szabad kihívniuk a sorsot!

A szobában léghuzat keletkezett. Az ajtó mindegyre keservesen, elnyújtva felnyikordult. Vasu meg előbb mintha kábulatba zuhant volna: agyának faláról visszapattantak a külső ingerek, elzsibbadt a feje, s nem tudott a körülötte terjengő világról: aztán magára eszmélt. Hallotta, hogy a légvonat nyikorgatja az ajtót és meg-meglebbenti a függönyt az arca mellett. A könnyű anyag puhán, alig észrevehetően simogatta, legyezgette tüzes homlokát.

Így estére mindig fokozódott a forrósága...

Az ajtónyílást nézte s azon át az utcának azt a darabkáját, mely idelátszott, s amelyen furcsa alakzatokat öltöttek a póznákra szerelt lámpák lassan hintázó fényei. Tömör árnyék feküdt néhol az úteseten. Sejtelmes és titokzatos volt minden. A kerítés rácsozata sűrű bordákat vetített a földre, s ezek az árnyak néha megmozdultak, nekilendültek, majd visszatértek, és kihívó, lassú táncot lejtettek a szemé előtt... Innen az ágyból nem lehetett megfejtteni és megérteni őket. Csak a képzeletét csigázták fel, és a gondolatait ragadták magukkal. Imént egy alaktalan, tömzsi feketeséget vélt fölfedezni a kapu közelében. Merőn rászögezte a tekintetét, teljesen lekötötte a szemlélődés: ki tudja, meddig nézdelődhetik még ebben az árnyékvilágban? Ki tudja, megéri-e a következő tavaszt? A halál gondolata mélységes szomorúsággal ülepedett a szívére. Nem törődött már az asszonnyal...

S egyszer csak megmozdult a tömör fekete folt a kapu mellett, életre kelt, s ő tisztán látta: négy emberi kar bontakozott ki belőle, szétvált, osztódott. S két fejet is látott, meg egy szoknyát, mely kissé odébblibbent, s két hosszú, ellenkező irányba induló

emberi lábszárat. Vagy ismét csak a képzelete tré-
fálkozik vele?

A kapu csattanása riasztotta föl merengéséből.

Állkapcsa előrefeszült, foga megcsikordult, és ma-
radék erejét összeszedve, görcsösen megragadta az
ágy oldaldeszkáját. Tehetetlenségében beleharapott
a párnába. Ez volt az egyetlen, amit tehetett.

Később az asszony megbékélt, gyöngéd hangja té-
rítette magához:

– Jé, nyitva maradt az ajtó! És milyen huzat van
idebent! Na, éppen ez kell neked! Ó, ó, remélem,
nem takaróztál ki? Egyéb sem hiányzik, mint hogy
ráadásul felszedj magadnak egy náthát!

Vasu fölnyitotta a szemét, fáradtan, érdektelenül
s végtelen szomorúsággal. Ágnes villanyt gyújtott.

A beteg szeretett volna ráförmedni, de hiába eről-
ködött: szó nem hagyta el a torkát, csak valami
mély, állati hörgés szakadt föl a tüdejéből. Egy korty
vizet kívánt, hogy megnedvesítse kicserepezett aj-
kát. De nem kért.

Csak nyelt szárazon, nagyokat kortyintva, mintha
az élet poharának aljára leülepedett zavaros mara-
dékot hörpintgette volna utolsó erőfeszítéssel. Tisz-
tán hallotta a száguldó vonatdübörgést és a kerekek
csattogását. Bár a zaj nem kívülről hatolt a fülébe,
benne zakatolt, benne iramlott, robogott tova a sze-
relvény... Aha! Talán a nemzetközi gyors! De ab-
lakai mért nincsenek kivilágítva?... Aztán elhárító
mozdulatot tett a kezével, erőtlenül és csüggedten,
mert a mozdony két vörös lámpáját látta közeledni.
A piros karika egyre növekedett, tágult, már-már az
arcához ért, sötét, égetett, mint a napkorong, és...

...Ágnes a beteg férfi csuklóját fogta. A sápadt
kéz a beesett, sovány mellen feküdt, viaszsárgán,
szinte élettelenül. Az asszony érezte az ura lehele-
tének forróságát s a szikár, göcsös csontokat az ing
alatt. Alszik – gondolta, és nem jutott eszébe a
halál. Nem jutott eszébe semmi. Végtelen megnyug-
vás áradt szét benne, és – isten bocsássa meg neki
nem tudott szomorú lenni.

Kezét óvatosan elvette a férfi melléről, vigyázva, nehogy fölébressze. Aztán az ablakhoz lépett, elhúzta a függönyt, s kitárta az ablak két tábláját. Rákönyökölt a párkányra, és merengő szemekkel, hosszasan eltűnődve bámulta a poros utcát s a sötétben elmerülő házakat...

Csókfalva, 1935